

Sygn. akt III CSK 364/07

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 9 maja 2008 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jan Górowski (przewodniczący)

SSN Zbigniew Kwaśniewski (sprawozdawca)

SSN Elżbieta Skowrońska-Bocian

w sprawie z powództwa "A.(...)" sp. z o.o. w O.

przeciwko A. K.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 9 maja 2008 r.,

skargi kasacyjnej strony powodowej od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 8 maja 2007 r., sygn. akt I ACa (...),

uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Sąd I instancji oddalił powództwo o zapłatę, którym powodowa spółka dochodziła od pozwanego roszczenia opartego na podstawie art. 299 § 1 k.s.h. Sąd ten ustalił, że postanowieniem z dnia 6 sierpnia 2004 r. komornik umorzył postępowanie egzekucyjne z powodu jego całkowitej bezskuteczności, które prowadzone było przeciwko spółce nie będącej stroną niniejszego postępowania, a której członkiem zarządu był pozwany.

Jednocześnie Sąd ten ustalił, że powódka będąca wierzycielem wystąpiła w dniu 24 maja 2005 r. z wnioskiem o ogłoszenie upadłości dłużnika, a postanowieniem zmieniającym z dnia 23 grudnia 2005 r. Sąd ogłosił upadłość obejmującą likwidację majątku dłużnika. W oparciu o te ustalenia Sąd I instancji uznał, że powódka nie wykazała przesłanki bezskuteczności egzekucji, ponieważ postanowienie komornika o umorzeniu egzekucji i wyciągi z kont bankowych nie są wystarczające do uznania, że zaspokojenie z majątku dłużnika jest niemożliwe, a ponadto dlatego, że Sąd nie oddalił wniosku o ogłoszenie upadłości ani nie umorzył postępowania upadłościowego.

Sąd Apelacyjny oddalił apelację strony powodowej, w której strona skarżąca twierdziła, że postępowanie egzekucyjne zostało umorzone właśnie z powodu bezskuteczności egzekucji, a fakt prowadzenia postępowania upadłościowego nie ma żadnego znaczenia dla zastosowania art. 299 § 1 k.s.h., wobec wykazania niemożliwości zaspokojenia wierzyciela w ramach prowadzonej egzekucji.

W uzasadnieniu tego orzeczenia Sąd odwoławczy uznał za prawidłowe ustalenia faktyczne Sądu I instancji, podzielił je i przyjął za własne. W ocenie Sądu II instancji powódka nie wykazała przesłanki bezskuteczności egzekucji, ponieważ powołanie się jedynie na okoliczność umorzenia postępowania egzekucyjnego przez komornika z powodu bezskuteczności egzekucji nie świadczy w sposób oczywisty o braku jakiegokolwiek majątku spółki – dłużnika, z którego wierzytelność mogłaby zostać zaspokojona. Sąd ten uznał, że nie można mówić o spełnieniu wymogu bezskuteczności egzekucji, a zatem roszczenie powódki jest przedwczesne, ponieważ postępowanie upadłościowe wykazało istnienie majątku spółki będącej dłużnikiem, a wierzytelność powódki została ujęta na sporządzonej przez syndyka liście wierzytelności. W konsekwencji Sąd Apelacyjny podzielił stanowisko Sądu I instancji, że podstawą oddalenia powództwa był brak wykazania przesłanki bezskuteczności egzekucji, a nie uwolnienie się pozwanego od odpowiedzialności na podstawie art. 299 § 2 k.s.h.

Skarga kasacyjna strony powodowej, zaskarżająca wyrok w całości, oparta została na pierwszej podstawie kasacyjnej obejmującej zarzuty błędnej wykładni i niewłaściwego zastosowania art. 299 § 1 k.s.h., polegające na przyjęciu, że do stwierdzenia bezskuteczności egzekucji przeciwko spółce konieczne jest zakończenie prowadzonego przeciwko niej postępowania upadłościowego oraz wystąpienie po stronie wierzyciela szkody w wysokości całej kwoty przysługującej powódce względem dłużnika.

W uzasadnieniu skargi kasacyjnej powódka twierdzi, że przeprowadzenie postępowania upadłościowego nie jest przesłanką wykluczającą możliwość zastosowania art. 299 § 1 k.s.h., a o spełnieniu przesłanki bezskuteczności egzekucji przesądza ukończenie egzekucji skierowanej do całego majątku dłużnika, bez zaspokojenia wierzyciela. Nadto, w ocenie skarżącej, dowodem bezskuteczności egzekucji może wręcz być stan trwającego postępowania upadłościowego, wszczętego przez powódkę wobec zaniedbania tego obowiązku przez pozwanego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna zasługiwała na uwzględnienie wobec trafności po części zarzutu błędnej wykładni przepisu art. 299 § 1 k.s.h., dokonanej przez Sąd II instancji.

Wadliwość tej wykładni polega na błędnym uznaniu przez Sąd II instancji, że o bezskuteczności egzekucji w rozumieniu tego przepisu nie przesądza zakończenie postępowania egzekucyjnego postanowieniem organu egzekucyjnego umarzającego to postępowanie z powodu bezskuteczności egzekucji. Ustalenie przewidzianej w art. 299 § 1 k.s.h. (dawniej art. 298 § 1 k.h.) przesłanki bezskuteczności egzekucji może nastąpić na podstawie każdego dowodu, z którego wynika, że spółka nie ma majątku pozwalającego na zaspokojenie wierzyciela pozywającego członków zarządu (v. wyrok SN z dnia 26 czerwca 2003 r., sygn. akt V CKN 416/01, OSNC 2004 /nr 7-8/ poz. 129; uchwała SN z dnia 15 czerwca 1999 r., sygn. akt III CZP 10/99, OSNC 1999 /nr 12/ poz. 203). Dowodem takim jest oczywiście także postanowienie komornika o umorzeniu postępowania egzekucyjnego z powodu bezskuteczności egzekucji, a okolicznością negującą wystąpienie przesłanki określonej w art. 299 § 1 k.s.h., potwierdzonej wymienionym orzeczeniem organu egzekucyjnego, nie jest ani fakt wykazania, że postępowanie upadłościowe zakończyło się ogłoszeniem upadłości, ani wykazanie w toku tego postępowania istnienia jakiegoś majątku zadłużonej spółki, ani też ujęcia wierzytelności na liście wierzytelności sporządzonej przez syndyka.

Bezskuteczność egzekucji oznacza przede wszystkim to, że nie doszło do zaspokojenia roszczeń wierzyciela w postępowaniu wszczętym i prowadzonym według przepisów k.p.c. o postępowaniu egzekucyjnym. Nie ma więc potrzeby wykazywania, że wierzyciel wykorzystał wszelkie sposoby egzekucji, bo wystarczy wykazanie bezskuteczności zaspokojenia przy wykorzystaniu jednego z nich. Jako klasyczny (choć nie wyłączny) przejaw bezskuteczności egzekucji należy więc rozumieć brak rezultatu w postaci zaspokojenia wierzyciela, pomimo prawnie zorganizowanego i wykonanego działania organów egzekucyjnych, mającego na celu zadośćuczynienie interesowi

wierzyciela odzwierciedlonemu w tytule egzekucyjnym. Taka sytuacja wystąpiła w stanie faktycznym niniejszej sprawy. Wykazanie wystąpienia przesłanki bezskuteczności egzekucji orzeczeniem organu egzekucyjnego stwierdzającym fiasko prowadzonego postępowania egzekucyjnego nie wyklucza oczywiście możliwości przedstawienia także innych dowodów na potwierdzenie okoliczności bezskuteczności egzekucji. Tytułem przykładu można wskazać na możliwe przypadki oddalenia przez Sąd wniosku o ogłoszenie upadłości w razie wystąpienia przesłanek określonych w art. 13 ust. 1 i ust. 2 Prawa upadłościowego i naprawczego, czy też wykazania dysproporcji między majątkiem dłużnika a wysokością jego zadłużenia na podstawie wykazu majątku dłużnika sporządzonego na podstawie art. 913 § 2 k.p.c. w postępowaniu o wyjawienie majątku.

Wszystkie te możliwe do wykorzystania sposoby wykazania przesłanki bezskuteczności egzekucji mają jednak odrębny byt i samodzielny charakter, co oznacza, że powodzenie wykazania wystąpienia tej przesłanki przy pomocy jednego z wielu możliwych dowodów nie może być skutecznie kontestowane wskazywaniem na ewentualne rezultaty późniejszego wykorzystania innych możliwych instrumentów prawnych, w tym ma wyniki, zakończonego ogłoszeniem upadłości, postępowania upadłościowego.

Natomiast nie można uznać za trafny zarzutu powódki błędnej wykładni art. 299 § 1 k.s.h. uzasadnionego przez skarżącą kwestionowaniem przyjęcia przez Sąd Apelacyjny wystąpienia szkody po stronie wierzyciela jako przesłanki odpowiedzialności na podstawie tego przepisu. W uzasadnieniu zaskarżonego wyroku brak jest bowiem jakichkolwiek podstaw do przypisywania Sądowi Apelacyjnemu poglądu, którego Sąd ten nie wyraził, ponieważ w żadnej części uzasadnienia zaskarżonego wyroku Sąd odwoławczy nie odniósł się do nader kontrowersyjnej kwestii, czy szkoda jest materialnoprawną przesłanką odpowiedzialności na podstawie art. 299 § 1 k.s.h. Za okoliczność przesądzającą o oddaleniu apelacji od wyroku oddalającego powództwo Sąd Apelacyjny uznał wyłącznie, choć uczynił to błędnie, niewykazanie przez powoda przesłanki bezskuteczności egzekucji pomimo wykazania faktu umorzenia postępowania egzekucyjnego postanowieniem komornika, z powodu bezskuteczności egzekucji stwierdzonej postanowieniem tego organu egzekucyjnego. Ta wadliwa wykładnia normy art. 299 § 1 k.s.h. spowodowała zanegowanie przez Sąd Apelacyjny możliwości zastosowania tego przepisu, a w konsekwencji uznanie braku potrzeby odnoszenia się do ewentualnego wystąpienia okoliczności wyłączających odpowiedzialność pozwanego

z mocy art. 299 § 2 k.s.h. Wobec uwzględniania częściowo trafnego zarzutu błędnej wykładni art. 299 § 1 k.s.h. i wynikających stąd konsekwencji nie da się więc uniknąć potrzeby oceny stanu faktycznego przez pryzmat okoliczności wymienionych w art. 299 § 2 k.s.h., czego dokonania zaniechał Sąd Apelacyjny. W tym przedmiocie nie ma jednak istotnego znaczenia podnoszona przez powódkę w skardze kasacyjnej okoliczność, że wszczęcie postępowania upadłościowego zostało zainicjowane jej wnioskiem, a nie wnioskiem pozwanego członka zarządu. Tymczasem trafnie przyjmuje się w piśmiennictwie, że pozwany członek zarządu nie musi wykazywać, że to on wystąpił z wnioskiem o ogłoszenie upadłości, a niezbędne jest tylko ustalenie czy nastąpiło to we właściwym czasie. Pozwany członek zarządu może więc powołać się na zgłoszony we właściwym czasie wniosek o ogłoszenie upadłości pochodzący od innych członków zarządu, a nawet od wierzyciela spółki. Jednakże naruszenie obowiązku zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości we właściwym czasie (bez względu na podmiot zgłaszający wniosek) uzasadnia odpowiedzialność członków zarządu wobec wierzycieli spółki na podstawie art. 299 § 1 k.s.h. Ponieważ przepis ten nie odnosi się do momentu powstania zobowiązania, przeto możliwe jest przyjęcie, że odpowiedzialność oparta na jego podstawie obejmuje zarówno zobowiązania istniejące w chwili, w której zachodziły przesłanki ogłoszenia upadłości, jak i zobowiązania powstałe później. Innymi słowy członkowie zarządu spółki z o.o. odpowiadają także za jej zobowiązania powstałe dopiero po spełnieniu się przesłanek zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości (uchwała SN z dnia 25 listopada 2003 r., sygn. akt III CZP 75/03, OSNC 2005 r. nr 1, poz. 3).

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji, działając na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.